

VEGA

Прирачник: Деца на аеродроми

Деца кои се изложени на ризик, а се во процес на преселба
Насоки за гранични службеници

MARRI

Migration, Asylum, Refugees Regional Initiative

VEGA

Прирачник: Деца на аеродроми

**ДЕЦА КОИ СЕ ИЗЛОЖЕНИ НА РИЗИК, А СЕ ВО ПРОЦЕС НА ПРЕСЕЛБА
НАСОКИ ЗА ГРАНИЧНИ СЛУЖБЕНИЦИ**

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Confederation

Plac Europejski 6
00-844 Warsaw, Poland

T +48 22 205 95 00
F +48 22 205 95 01

frontex@frontex.europa.eu
www.frontex.europa.eu

© Frontex, 2015 г.
Варшава, август 2015 г.

Печатена верзија:
TT-02-17-558-MK-C
ISBN 978-92-9471-224-0
doi:10.2819/060307

PDF верзија:
TT-02-17-558-MK-N
ISBN 978-92-9471-227-1
doi:10.2819/203916

Содржина

Како се користи прирачникот #5

Предговор #7

1. Дефиниции #11

- 1.1. Дете #13
- 1.2. Деца кои патуваат и се изложени на ризик #13
- 1.3. Деца со придружба #16
- 1.4. Деца без придружба #16
- 1.5. Деца разделени од родителите #17
- 1.6. Трговија со деца #18
- 1.7. Криумчарење деца #20
- 1.8. Во најдобар интерес на детето #22
- 1.9. Заштита и национален механизам за упатување #23

2. Оперативни насоки #25

- 2.1. Вовед #27
- 2.2. Работа со деца #28
- 2.3. Престој со детето во просториите на граничните премини #32

3. Деца со придружба и деца разделени од своите родители #35

- 3.1. Кога детето приоѓа кон првата контролна точка или прв бран на контрола #37
- 3.2. Втора линија (второстепена) контрола #43
- 3.3. Просториите за транзит на патници и проверка на излезите (капии) на аеродромот #49
- 3.4. Конечни одлуки и натамошно упатување #50

4. Деца кои патуваат без придружба #53

- 4.1. Кога детето приоѓа кон првата контролна точка или прв бран на контрола #55
- 4.2. Втора линија на контроли #57
- 4.3. Конечни одлуки и натамошно упатување #60

5. Дополнителни информации #63

- 5.1. Прибирање податоци #65
- 5.2. Заштита на податоци #66
- 5.3. Конзуларни претставништва на трети земји #66
- 5.4. Постапки кај авиопревозниците за работа со деца кои патуваат без придружба. #67

6. Заштита и национални механизми за упатување #69

7. Терминологија #75

Како се користи прирачникот

Препораките содржани во прирачникот имаат за цел да ја зголемат свеста на граничните службеници во врска со деца (малолетници) што ја поминуваат надворешната воздушна граница на Европската Унија, без разлика дали патуваат во придружба или не. На ваков начин може да се подобри идентификувањето на оние деца кои патуваат, а се изложени на ризик на аеродромите, а во исто време да се гарантира почитување на нивните права и да се подобрат дејствата што се преземаат против криминалните закани, по благосостојбата на децата.

Прирачникот содржи соодветни оперативни дејства за контроли при влез, транзит и излез од аеродромите, а истите се подготвени без да се земе предвид можното, но ретко присуство на службеници чија специјалност се детските права или заштитата на децата. Насоките исто така се обидуваат да го прикажат и цело време да го гарантираат спроведувањето на пристапот заснован на правата на децата, којшто во исто време ги зема предвид конкретните потреби и обврски при спроведување на активностите од граничните службеници.

Прирачникот е наменет за искусни гранични службеници и се заснова на начелата на обезбедување на она што е во најдобар интерес за детето и заштита на детето, на граничните линии.

Насоките треба да се спроведуваат:

- ♦ во согласност со националните прописи и овластувања на граничните органи-домаќини;

- при што, ќе се зема предвид дека дејствата што се предлагаат од страна на Frontex ги вклучуваат сите активности за вршење гранична контрола до моментот кога, во согласност со околностите, ќе се јави разумен и опиплив сомнеж дека некое дете можеби е во опасност. Потоа, механизмот за натамошно упатување на случајот и првичната истрага ќе се водат според релевантните национални прописи за оневозможување и борба против трговијата со луѓе и заштита на ранливите лица, а особено заштита на она што е во најдобар интерес за детето, начело што мора да се сфати како најбитно, заедно со начелото за забрана на присилно оддалечување или враќање, т.е. *не-протерување*¹ (*non-refoulement*) на детето.

Сите гранични службеници што се вклучени во ваквата работа, се молат да го пополнат полето што се споменува во насоките и да ги испраќаат своите препораки или коментари на следната електронска адреса на Frontex:

VEGA.Children@frontex.europa.eu.

Subject: 'VEGA Children Handbook, comments'.

---

¹ Присилно оддалечување или враќање (Refoulement) значи протерување на лица што имаат право да бидат признати како бегалци. Ова начело за прв пат беше воведено во 1951 г. како што одредува член 33 (1) од Конвенцијата за статусот на бегалците на ОН (CRSR): „Ниту една земја-потписничка нема да протера, ниту пак ќе врати [“refouler” на француски ј.] лице бегалец, на каков и да било начин, на границите каде постојат закани по животот или слободата на таквото лице, засновани на неговата раса, религија, националност, или затоа што е член на социјална група или политичко мислење.“

Предговор

Децата, поради својата возраст и ниво на зрелост, главно, повеќе се подложни на ризик од злоупотреба за разлика од возрасните. Меѓународните криминални мрежи што се поврзани со незаконската миграција во текот на последните 20 г. станаа уште повешти во своето дејствување. Природата на криумчарење деца и трговија со деца ја отежнува проценката на точниот број такви случаи, но повеќето аналитичари се согласни дека постои зголемување на бројот на случаи во рамките на овие категории на прекуграничен криминал (во Глобалниот извештај на Канцеларијата за дрога и криминал на ОН (UNODC) од 2012 г. се вели дека околу 27 % од откриените жртви на трговија со луѓе во периодот од 2007 до 2010 г., биле деца, наспроти бројката од 20 % во периодот 2003-2006 г.) Најновата статистика на Евростат (EUROSTAT), објавена во октомври 2014 г. покажува дека 17 % од севкупниот број жртви на трговија со луѓе регистрирани во ЕУ според возраст, се меѓу 12 и 17 годишна возраст.

Исто така, секоја земја посебно го толкува и го категоризира феноменот на деца кои се изложени на прекуграничен криминал.

Во овој контекст, главната задача на граничните службеници е идентификување на деца кои се подложни на особен ризик; граничните службеници исто така играат важна улога за да гарантираат дека таквите деца, без разлика на нивната возраст, ќе бидат натамошно упатени (препратени) на соодветниот орган или служба чија задача е натамошна заштита и одржување на добросостојбата на децата, и во исто време да ги откријат и да ги спречат сите активности на помагачите, криумчарите и/или трговците со луѓе.

Разузнавачките податоци што ќе бидат прибрани во текот на овој процес честопати се најважни при остварување на напорите на полицијата да ги пресече меѓународните криминални мрежи.

Не е лесно да се биде во дослух со начинот на дејствување на криминалците што цело време се менува; за да се знае како да се идентификува дете што е изложено на посебен ризик потребни се посебни вештини, што честопати не постојат на граничните премини на Европската Унија. Исто така, справувањето со ранливи деца – начинот како со нив да се зборува, како да им се обраќа или како се работи со нив, без да им се повреди интегритетот, правата и интересите – честопати е горлив проблем во повеќето земји во светот и проблем кој што предизвикува големи предизвици кај сите гранични служби.

Целта на ова упатство на Frontex е да одговори на ваквите предизвици и да обезбеди поддршка при спроведување на главните процеси во врска со идентификација на деца кои се во процес на преселба и оние деца кои се изложени на ризик, но и во врска со нивното натамошно упатување кон релевантните органи. Постојат голем број претходни истражувања за добросостојбата, заштитата и упатувањето на деца кои се идентификувани како деца изложени на ризик, но ниту едно од нив не нуди посебни елементи и практични упатства за вршење на полициската работа. Исто така ниту едно од нив не нуди различни перспективи што се однесуваат на граничните службеници за начинот како тие да ги извршуваат граничните задачи, кога тие се оние што најчесто ја играат клучна улога за започнување на ваквите процеси и разбивање на криминалните организации поврзани со такви случаи.

Главната цел на овој прирачник е зголемување на делотворната „заштита на деца кои патуваат“ на сеопфатен и оперативен начин.

Ако се земе предвид искуството на водечките стручњаци во Европа, како и акумулираното искуство од повеќе десетици гранични службеници, овој прирачник ги покрива сите аспекти за вршење контроли при влез, транзит и излез од аеродромите, во случаи на нерегуларна миграција и прекуграничен криминал, што вклучува деца на аеродроми.

Содржината е посебно прилагодена за да биде лесна за употреба од страна на граничните службеници и силно е насочена кон вршење на полициската работа, но во исто време покрива и значајни аспекти околу интегритетот на децата и нивните потреби од заштита.

Иако главно е наменет за службите за гранична контрола, прирачникот треба да го разбуди интересот и кај други луѓе, од типот на персонал на аеродромите и авиопревозниците, во чија грижа се децата што патуваат без придружба во текот на летот, но и оној кадар што работи во центрите за прием на деца и во другите државни и приватни служби или органи, бидејќи и тие може да најдат одредени предлози во врска со тоа како да се справат со горливиот проблем на деца изложени на ризик.

1. Дефиниции

За целите на прирачникот, ќе се користат следниите дефиниции.

1.1. Дете

Во согласност со релевантните меѓународни и европски правни стандарди и закони, дете е секое лице на возраст под 18 години, освен ако според важечките закони полнолетството се стекнува на помала возраст.

Според конвенциите, изразите „под возраст на полнолетство“ или „малолетник“ исто така може да се користат за опис за сите лица што се помлади од 18 г. Најголем број авиопревозници исто така ги класифицираат децата помлади од 3 г. како „бебиња“ (мали деца). Во пракса она што е најбитно е да се разбере кој е предмет на работата, а не како тој/таа се нарекуваат.

Кога возраста на лицето не може да се одреди и постојат причини за сомнеж дека таквото лице можеби е дете, тоа лице ќе се третира како дете и, по потреба, веднаш ќе му се обезбеди помош, поддршка и заштита, сè додека не се изврши соодветна проценка за утврдување на возраста (т.е. ќе се смета дека лицето е помладо отколку што изгледа). Затоа, ако постои сомнеж, ќе се употреби пресумпцијата дека се работи за дете, па затоа секогаш во вакви случаи ќе се гарантира третман што е пријателски наклонет кон децата.

1.2. Децата кои патуваат и се изложени на ризик

Децата, според својата природа, се поранливи од возрасните. Во зависност на возраста и нивото на нивниот развој, за да си

ги остварат своите основни потреби, зависат од возрастните на различни нивоа. Некои деца кои патуваат преку надворешната граница на Европската унија се поранливи од други. Кога не добиваат соодветна грижа и заштита, или пак кога нивните детски права се загрозени, таквите деца се дефинираат како деца „изложени на ризик“. Таквите деца се приоритет за граничните службеници, иако не е лесно да се оцени кои деца се изложени на ризик, дури и од страна на оние што се најискусни во ова поле.

Меѓуагенциската работна група за деца кои се во процес на преселба² постигна согласност за дефиницијата кога деца можат да се сметаат дека се „во процес на преселба.“ Групата дефинираше генерален концепт што опфаќа деца од различно потекло и со различно искуство. Дефиницијата гласи: *„оние деца кои се селат поради различни причини, доброволно или против својата волја, во земјата или во други земји, со своите родители или без нив, или пак со своите примарни згрижувачи или без нив, и чија преселба, иако може да им обезбеди можности, исто така може да ги изложи на ризик (или на зголемен ризик) од економска или сексуална експлоатација, злоупотреба, запоставување и насилство. Децата се изложени на посебни ризици што се резултат на миграција.“*

Деца изложени на ризик генерално се дефинираат како деца кои немаат заштита и грижа и чии основни потреби

² (Inter-Agency Working Group on Children on the Move) е работна група формирана во 2011 г., а во нејзе членуваат следните организации: Меѓународната организација за труд (ILO), Меѓународната организација за миграција (IOM), План Интернешанал, Save the Children, Меѓународната федерација Terre des Hommes, Африканското движење на деца и млади што работат (AMWCY/MAEJT), Акција за развој на животната средина во третиот свет (ENDA), Висок комесар за бегалци на ОН (УНЦХР), Детскиот фонд на ОН (УНИЦЕФ) и World Vision International.

1. Дефиниции

и добросостојба (храна, вода, облека, засолниште, лекови, итн.) не им се обезбедуваат. Како резултат на ова, може да се случи физичките, социјалните, емотивните или менталните потенцијали, никогаш целосно да не ги остварат. Во такви ситуации, тие се мошне ранливи и изложени на ризик да бидат експлоатирани, како од страна на криминални мрежи за криумчарење и трговија со луѓе, така и од страна на своите родители или семејства.

Деца изложени на ризик може да се деца кои живеат во сиромаштија, деца-сираци, деца кои живеат на улица, деца чиј труд се искористува, деца кои се изложени на ризик од вооружени конфликти и деца-војници, деца изложени на ризик од ХИВ/СИДА, сексуално злоупотребени или на друг начин злоставувани деца, и деца со попреченост. Постојат речиси безброј начини како едно дете може да биде маргинализирано, стигматизирано или дискриминирано и тие може да се разликуваат од општество во општество.

Различните типови закани што влијаат врз децата, крајно се разликуваат (криумчарење, трговија со луѓе, без оглед на тоа дали се работи за присилна работа, присилно питачење и присилно вршење на други криминални активности; итн.) и истите тешко можат да се стават во исти категории.

Многу од децата може да се најдат во повеќе од една ситуација на ранливост и закана насочена против нив, со што се зголемува и нивото на нивната ранливост, заедно со тешкотијата да им се утврди нивото на ризик (како функција што е производ на ранливоста и заканата). На пр. деца без придружба и деца разделени од семејството или згрижувачите (види дел 2.4 и 2.5) се деца кои се сметаат дека се особено ранливи и изложени на ризик да станат предмет на трговија со луѓе, да бидат злоупотребени или изложени на насилство и/или експлоатација.

Децата обично не можат себеси јасно да се изразат или да дадат јасно објаснување (како што се истакнува од страна на УНХЦР).

1.3. Деца со придружба

Ова се лица помлади од 18 г. што се придружувани од страна на барем еден од своите родители или пак од страна на законскиот/редовниот примарен старател.

1.4. Деца без придружба

Оние деца кои патуваат без придружба, исто така познати како малолетници што патуваат без придружба (UAM), се деца кои се разделени од обајцата родители или други роднини или возрасни лица што одговараат за нив, ставени во грижа на возрасно лице, или со законска одлука или според обичаите.

Оние деца кои се напуштени откако влегле на територијата на одредена земја – што може да се случи на пр. во текот на краткиот период на слетување на авионот и нивно пристигнување на пултот за пасошка контрола на аеродромот – исто така се дефинираат како деца без придружба.

Овие деца треба да бидат целосно заштитени освен ако не се згрижени од страна на возрасно лице според закон или обичај.

1.5. Деца разделени од родителите

Деца кои се разделени од родителите се деца кои се разделени од еден или од обата родители, или од нивниот претходен законски или обичаен примарен старател, но не и од нивните роднини. Тие затоа може да бидат и деца кои се во придружба на свои возрасни членови на семејството (на пр. чичко или баба или дедо).

Сите деца, а особено оние што се најранливи, како што се децата без придружба и децата што се разделени од своите родители, имаат право на гарантирана заштита. Мерките за справување со оваа појава се следните: соодветна идентификација на премините или пак откако нивното присуство во земјата ќе се дознае од страна на органите на власта; итна регистрација и одредување дали постои потенцијал дека треба да се обезбеди меѓународна заштита (заедно со спроведување на начелото за *не-протерување*) и ако е потребно, пронаоѓање на членови на семејството, во случаи кога тоа е можно, или назначување на старател и правен застапник; обезбедување грижа и сместување; обезбедување целосен пристап до образование, здравствени услуги и соодветен животен стандард; обезбедување помош при постапките за барање азил, кога азилот може да се примени; и гарантирање на пристап до помошни форми на заштита.³

Сите одлуки во врска со овој вид ранливи деца треба да ја земат предвид посебната ситуација, како и националните

---

³ Општа забелешка број 6 (2005) на Комитетот за правата на детето на ОН, во врска со третманот на деца без придружба и деца разделени од своите родители што се наоѓаат надвор од земјата од која потекнуваат.

и регионалните правни рамки, правото на бегалците и меѓународното хуманитарно право и човековите права. Начелото за заштита на децата и нивната добросостојба исто така треба да се сфатат како најбитни елементи во случаи кога се работи за третманот од страна на граничните службеници на овој вид на деца, полицијата и сите други релевантни органи што се справуваат со нив.

Без разлика на категоризациите што следуваат, сите деца имаат право да поднесат барање за азил, а органите пак да одредат, да оценат и да гарантираат што сè е во најдобар интерес за нив. Ако постојат какви и да било сомнежи за вистинската возраст на детето што е во прашање, мора да се гарантира дека тоа прашање ќе се упати за разгледување во акредитиран механизам за спроведување постапка за оценување на возраста.

Според правото на Европската Унија, прашањата поврзани со миграција и статусот на лицата, не можат да бидат основ за одбивање на обезбедување мерки за заштита, вклучително и во врска со давање дозвола за влез и престој во земја-членка на Европската Унија.

1.6. Трговија со деца

Трговијата со луѓе е дефинирана во Директивата на ЕУ за трговија како начин на регрутирање, транспортирање, пренос, заштита или прием на лица, во нашиот случај деца,

1. Дефиниции

што вклучува размена или трансфер на контролата врз таквите деца, со цел нивна експлоатација⁴.

Ова може да се спроведува преку упатување закани или присила или други форми на подведување, грабнување, измама, лага, злоупотреба на сила или ситуација на ранливост, или преку давање или примање исплати или бенефиции со цел постигање согласност кај одредено лице, некое друго лице да има контрола врз таквото лице.

Меѓутоа, член 2(5) од Директивата за трговија со луѓе сосема јасно дефинира дека: ако крајната цел е експлоатација (искористување) на дете, трговијата со луѓе е кривично дело казниво според закон, дури и кога ниту едно од претходнопоменатите средства, не биле употребени.

Трговијата со деца не е само прекуграничен криминал: бидејќи причината на криминалното дејствување е експлоатација на деца, со децата може да се тргува и во рамките на националните граници.

Одредени деца не само што им е потребна заштита зашто се жртви на трговија со нив, тие може да имаат потреба и од друг тип на меѓународна заштита, како што е на пр. азилот. Децата го уживаат истото право на *не-протерување*

---

⁴ Директива 2011/36/ЕУ на Европскиот парламент и на Советот од 5 април 2011 г. за спречување и за борба против трговија со луѓе и заштита на жртвите на таквата трговија, што ја заменува Рамковната одлука на Советот 2002/629/ЈНА (Член 2(1)). Во член 2(3) се дефинираат целите на експлоатацијата што како минимум дефинираат целта да е експлоатација заради вршење проституција на други лица или други форми на сексуална експлоатација, присилна работа или давање услуги, како и пичаење, ропство или дејства што наликуваат на ропство, служење, или експлоатација за вршење криминални активности, или отстранување на органи.

исто како и возрасните. Овие права се цврсто втемелени во правото на ЕУ за барање азил⁵.

1.7. Криумчарење деца

Криумчарење деца е нарачка (набавка), со цел да се придобие, директно или индиректно, финансиска или друга материјална добивка, преку незаконски влез на дете во земја-потписиничка, во која детето не е државјанин или постојан жител⁶.

Иако овој тип на криминал е сличен со трговијата со деца, двете кривични дела треба да се разграничат.

- ♦ Целта на трговијата со луѓе е експлоатација (искористување) на луѓето и се смета за кривично дело против одредено лице. Целта на криумчарењето пак е преселба на лице преку граница на незаконски начин и истото дело се смета за кривично дело против сувереноста на одредена држава.
- ♦ Трговијата со луѓе вклучува намера за искористување на луѓето откако тие ќе пристигнат во одредена држава, додека пак улогата на криумчарењето и тој што го врши

---

⁵ Директива 2011/95/ЕУ на Европскиот парламент и на Советот од 13 декември 2011 г. за стандардите за квалификување на државјаните од трети земји или апатриди што се јавуваат како корисници на меѓународна заштита, за изедначување на статусот на бегалците или на лицата што се квалификуваат за дополнителна заштита, и за содржината на одобрената заштита (директива за повторно разгледување).

⁶ Врз основа на Протоколот за борба против криумчарење со мигранти по земјен, воден и воздушен пат што ја изменува Конвенцијата против транснационален организиран криминал на ОН (Протоколите од Палермо од 2000 г.)

тоа дело, обично престанува штом клиентот (жртвата) ќе пристигне во земјата што е дестинација.

- ♦ Трговијата со луѓе може да се изврши, како во рамките на националните граници, така и преку границите, но за криумчарење мора да биде задоволен условот на прекугранична преселба (движење) на жртвите.
- ♦ Влезот на дете во одредена држава може да се изврши законски или незаконски во случај на трговија со луѓе, но криумчарењето пак главно се карактеризира со незаконски влез во државата.
- ♦ Кога се врши трговија со возрастни луѓе, тоа главно се прави преку подведување на жртвата и/или преку измама. Кај криумчарењето се случува спротивното: лицата што се предмет на криумчарење речиси секогаш имаат дадено своја согласност на криумчарите. Но, кога се работи за деца ситуацијата е мошне посложена; Комитетот за правата на детето на ОН (UNCRC) признава дека детето поседува чувство да одлучува по своја волја, но во исто време појаснува дека ова зависи од возраста и нивото на зрелост на детето. Исто така, од правна гледна точка, потребна е согласност од родителите за сите акти што се поврзани со нивните деца. Различни прашања, од типот на нивото на зрелост на детето и неговото сфаќање на последиците што се резултат од ситуацијата, итн. мораат подобро да се разработат во случаи каде се вмешани и деца. Според увидувањата на ИНТЕРПОЛ, методите на работа на трговците со луѓе и на криумчарите во голем број аспекти се слични, што за полициските службеници може да претставува голема тешкотија при разграничување на двата типови кривични дела. Во голем број случаи, не е можно да се направи разлика меѓу трговија со луѓе и криумчарење на луѓе сè додека не заврши фазата на

превоз на луѓето и не започне фазата на експлоатација на луѓето⁷.

Правото на азил и начелото на *не-протерување* исто така важи и за деца кои се криумчарени, на кои што можеби им е потребна меѓународна заштита.

1.8. Во најдобар интерес на детето

Конвенцијата за правата на детето на ОН одредува дека „*во сите дејствија што се однесуваат на децата, без разлика на тоа дали се вршат од страна на јавни или приватни институции за социјална заштита, судови, управни органи или законодавни тела, нивна примарна задача е заштита на тоа што е во најдобар интерес за детето.*“ Дејствувањето во најдобар интерес за детето треба да биде водечко начело на секој граничен службеник. Потребата од поставување на прво место на она што е во најдобар интерес за детето во рамките на сите прашања што се однесуваат на детето е исто така регулирано во член 24 од Повелбата за фундаменталните права на Европската унија.

Комитетот за правата на детето на ОН⁸ неодамна го објави својот став дека „*концептот на она што е во најдобар интерес за детето е сложен и мора да се одреди за секој случај посебно.*“ Она што е во најдобар интерес на детето се одредува од страна на компетентните органи за заштита на деца во земјата, при што за тоа мора да постојат соодветни постапки за итно решавање на случаите во пракса. Во постапката, граничните службеници имаат клучна улога и сите случаи

⁷ Трговија со луѓе и криумчарење на луѓе, извештај за дејства сторени од 2010 до 2011, објавено во мај 2012 г.

⁸ UNCRC, Општ коментар бр. 14 (2013).

треба да ги упатуваат кога постојат индикации дека детето е изложено на ризик, како што е опишано во овој прирачник.

За ова се потребни капацитети кои што, обично им недостасуваат на граничните службеници, особено кога се работи за откривање во период од неколку секунди, на надворешните граници на ЕУ, дали некое дете е изложено на ризик; затоа, сложеноста со која граничните службеници се соочуваат при оваа задача, е од уште поголема важност.

Од клучно значење е граничните службеници да заземат мошне флексибилен пристап кога се соочени со случаи што вклучуваат деца. Она што е во интерес за детето во одредена ситуација кога тоа е ранливо, не е секој пат исто со она што е во интерес за некое друго дете во слична ситуација. Искусниот граничен службеник знае дека никогаш не постојат два исти случаи, па затоа постапува со посебна грижа и темелност кога се справува со случаи на деца. Неопходно е да се приберат што е можно повеќе информации за ситуацијата на секое дете посебно, пред да се донесе каква и да било одлука.

1.9. Заштита и национален механизам за упатување

Националниот механизам за упатување (НМУ) е систем и механизам што ѝ овозможува на одредена земја да ја исполни својата обврска за заштита и унапредување на човековите права на жртвите на трговија со луѓе и други ранливи лица, преку координиран одговор, што честопати се обезбедува преку специјализираната помош што ја обезбедуваат институциите од граѓанскиот сектор, меѓународните организации и невладините организации (НВО). Постојат разлики во постапките на НМУ во земјите

членки на ЕУ, но сите тие имаат иста цел: ефикасно да ги упатат ранливите лица во најдобрите и најсоодветните служби за поддршка што постојат во земјата. Види глава 7 за подетални информации околу различните НМУ, што се важни за сите деца кои се изложени на ризик, а не само за оние што се изложени на ризик од трговија со луѓе.

2. Оперативни насоки

2.1. Вовед

Граничните контроли се клучни за да им овозможат на граничните службеници да спречат сторување прекуграничен криминал: откако жртвите ќе ги напуштат аеродромите, можноста за пресретнување на криминалците и спречување на нивните дејствија драматично се намалува, како и можноста за откривање на жртвите и активирање на мерките за заштита на деца. Уште колку деца ќе настрадаат ако ваквите криминални мрежи не бидат растурени?

Според ЕВРОПОЛ, аеродромите се места каде можат да се откријат најголем број од случаите на трговија или криумчарење на деца во Европската унија. Криумчарите и трговците со деца за своите дејства најмногу ги претпочитаат аеродромите, а најчест начин на нивно дејствување е користење фалсификувани или незаконски прибавени исправи со цел да ги заобиколат постојните системи за проверка.

Тешкото откривање на граничен криминал што вклучува и деца е добро познат феномен. Еден пример за ова е фактот што е сосема вообичаено деца кои се предмет на трговија со луѓе да патуваат на оригинал пасоши на возрасни лица што не се (поврзани) нивни роднини. Дури и кога на пасошот на возрасното лице има фотографија на детето, неговата идентификација може да е усложнета со фактот дека недоразвиените лица на децата личат едни на други, а лицата пак на децата, бојата на коса, па дури и на очите, честопати драматично се менуваат во текот на нивниот развој. Како последица на ова, можно е граничниот службеник да не забележи дека детето и возрасното лице што е носител на пасошот, не се вистински поврзани.

Криумчарите и трговците со луѓе главно се обидуваат да пристигнат на точките за контрола во време на метеж, кога има најголем притисок при вршење пасошка контрола: затоа граничните службеници треба да бидат запознаени со овој тип на дејствување на криминалците со цел да обезбедат подобра заштита на децата.

Искусството стекнато од страна на ФРОНТЕКС во текот на изминатите години покажува дека секој „див“ граничен премин може да крие случаи на криумчарење на луѓе, или можност за случаи на трговија со луѓе. Ова значи дека секој случај на трговија со луѓе што ќе се открие на надворешната граница е резултат на зголемената контрола на границата, што важи и за случаи кога се вклучени деца.

Со цел да се зголеми свеста за децата што патуваат (во процес на преселба), а кој се изложени на ризик, клучно е да се развие и да се одржи добар однос со останатите претставници на органите на прогон на аеродромите, како и претставниците што не вршат полициска работа, како што е персоналот на авиопревозниците, вработените во службите за детска заштита и оние што работат со други ранливи групи⁹, и други органи. Ова може да се постигне преку организирање редовни средби за координација, заеднички курсеви за обука, заеднички специјални тимови, итн.

2.2. Работа со деца

Најбитно е да се разбере дека децата се различни од возрасните, на психолошко ниво; затоа потребен е пристап што ќе биде чувствителен кон потребите на децата, кога се работи со нив. Исто така, детето може да се случи да не

⁹ Заедно со акредитираните меѓународни организации и НВО.

сака себеси да се отвори пред туѓинец, па така службеното лице (по можност во цивилна облека) што работи со детето треба да ги насочи сите свои напори да воспостави однос на доверба со детето.

Следната добра пракса може да се земе предвид при работа со деца:

- ♦ Да се создаде пријателска атмосфера (од типот на соодветна просторија што им прилега на децата¹⁰, ако таква просторија воопшто постои), намалување на разликата на покажување моќ (избегнување на формалности, да се обрне внимание на јазикот на телото, тонот на зборување, какви изрази се користат, итн.) и да му се дозволи на детето да се приспособи на атмосферата.
- ♦ Да му се објаснат на детето улогите и работата на возрасните што се вклучени во случајот со детето;
- ♦ Секогаш да му се кажува вистината;
- ♦ Да се слуша она што детето го кажува;
- ♦ Да се зборува на обичен јазик и да се избегнуваат технички изрази (да се земат предвид јазичните бариери);
- ♦ Да се зборува и да се има однос соодветен на возраста и зрелоста на детето;
- ♦ Да се направи обид на детето да му биде комотно;
- ♦ Да се приспособат начините на однесување (на пр. да се одржува погледот во очи со детето, да се биде на иста висина со детето).

---

¹⁰ Треба да се земе предвид дека во соодветната просторија мора да се гарантира приватност, но од друга страна пак, кога детето ќе влезе во таква просторија може да се исплаши. Затоа, соодветната просторија ќе биде така наместена за да се користи само во такви случаи.

Основните информации за работа со деца се содржани во Практичниот прирачник за гранични службеници¹¹ и истиот упатува на следното:

'Малолетниците заслужуваат особено внимание од страна на граничните службеници, без разлика дали патуваат со придружба или не.

Во случаи на малолетници што патуваат со придружба, граничниот службеник мора да провери дали лицата што го придружуваат малолетникот имаат родителско старателство над малолетникот, особено кога малолетниците се во придружба на само едно возрасно лице и кога постојат сериозни основи за сомнеж дека можеби малолетникот бил противзаконски отстранет од грижата на лицето што има законско старателство над таквиот малолетник. Во таков случај, граничниот службеник мора да ги спроведе сите неопходни истраги со цел да го оневозможи грабнувањето или секое друго противзаконско отстранување на малолетникот од старателот.

Малолетниците што патуваат без придружба мораат детално да се контролираат, преку мерки на темелна проверка на нивните патни и дополнителни исправи, со цел да се гарантира дека нема да ја напуштат територијата против волјата на лицето/лицата што имаат родителско старателство врз нив."

Во случаи кога постои сомнеж за која било од претходнопоменатите околности што се дефинираат во Практичниот прирачник за гранични службеници, граничните службеници мораат да го употребат списокот за контакт

---

¹¹ Препорака на Комисијата, со што се воведува „Практичен прирачник за гранични службеници (Шенгенски прирачник)“ што ќе се користи од страна на надлежните органи во земјите-членки при вршење гранична контрола на лица C(2006) 5186 final, Brussels, 6.10.2006.

со националните лица за контакт за консултации околу прашања поврзани со малолетници.

Иако во Практичниот прирачник за гранични службеници јасно се одредува дека родителското старателство е критериум што се користи за разграничување кое дете патува со придружба и кое дете не патува со придружба, граничните службеници треба посебно да внимаваат на сите деца кои патуваат, без разлика дали се со придружба, без неа или се разделени од своите родители.

Дополнително на информациите што се даваат во Практичниот прирачник за гранични службеници и Кодексот за шенгенските граници, следните поглавја од прирачникот детално и посебно ги објаснуваат постапките што граничниот службеник треба да ги следи кога се справува (работи) со деца и истите објаснуваат како се идентификуваат жртви на криумчарење деца и трговија со деца.

Препораките се разликуваат во зависност на соодветните национални законодавства, но секое дете треба да добие специјален третман, а граничните службеници мораат да ги познаваат следните индикатори што упатуваат дека одредено дете е изложено на ризик.

Следните препораки не се сеопфатни: граничните службеници исто така треба да бидат запознаени со начините (модусите) на функционирање на криминалците, фактот дека криминалците ги приспособуваат начините на функционирање според одговорите што ги спроведуваат органите на прогон и, пред сè, фактот дека детето може претходно да било „истренирано“ (подучено) како да се однесува, но јазикот на телото кога таквото дете е под стрес ретко може целосно да се скрие.

2.3. Престој со детето во просториите на граничните премини

Граничните службеници се одговорни за секое дете додека таквото дете престојува во граничните простории. Главна задача која што мора да се земе предвид во вакви случаи е тоа што граничните службеници мора да се грижат за детето што е изложено на ризик сè додека друго обучено лице, лице од службата за заштита на деца или некој друг орган чија задача е заштита на деца, не пристигне на местото и не го преземе детето.

Општи препораки (што треба да се приспособат на возраста и зрелоста на детето) што одговараат на првата и/или на втората линија на гранични контроли.

- ♦ Да се постигне прилагодување кон ситуацијата и кон детето – да се користи хартија и моливи да се цртаат цртежи, да се седи на подот заедно со детето за да се создаде неформална атмосфера.
- ♦ Да се направи обид за интеракција преку отворени прашања (детето треба слободно да одговара што сака, да/не прашања треба да се избегнуваат), да се избегнува да се предлагаат одговори што е можно повеќе, да му се дозволи на детето слободно да зборува и да му се дозволи колку сака време за да одговори. Детето да се праша дали се чувствува комотно, дали е жедно, гладно, дали му е ладно, топло или сака да оди во тоалет или пак дали му треба нешто друго што може да му се обезбеди. Детето може да посака да дојде татко/мајка му/и, затоа не смее да се прават ветувања што не можат да се остварат, зашто со тоа може да се скрши довербата меѓу граничарот и детето.
- ♦ Детето да се праша дали му треба медицинска помош или друг специјален третман (во зависност од возраста на детето, може напосто да се праша дали има болки).

Исто така е можно да се праша лицето што го придружува детето дали на детето му треба медицинска помош или некој друг специјален третман. Граничарот треба да биде свесен дека лицето во придружба може да го искористи ваквото прашање во своја полза.

- ♦ Да се бараат знаци на повреда или какви и да било друга болест што може да се забележи, да се обрне посебно внимание на индикатори што наведуваат на можна злоупотреба (малтретирање) од типот на рани на телото што заздравуваат во различно време, повреди на лицето кај многу млади деца, места на искубана коса на главата на детето, итн.)
- ♦ На детето да му се дадат информации (во текот на втората линија (бран) на гранични контроли) кои постапки следуваат, на начин што детето може да го разбере.

3. Деца со придружба и деца разделени од своите родители

3.1. Кога детето приоѓа кон првата контролна точка или прв бран на контрола

3.1.1. Сцената пред контролната точка: има ли нешто што е невообичаено?

Дете може да се јави во придружба на родител, законски старател (дете со придружба) или со трето лице што може да е возрасно лице или член на семејството, на пр., чичко или баба/дедо (дете разделено од родителите). Сите луѓе се однесуваат поприродно кога не знаат дека се набљудувани, па така следењето на однесувањето на децата и лицето(та) што го придружуваат на пат кон, или во редицата пред пасошката контрола, може да биде корисно. Распоредување на службеници во цивилна облека е секогаш добра идеја кога се работи за поголеми аеродроми.

Граничните службеници треба секогаш да внимаваат да не донесуваат претпоставки или да немаат предрасуди кога ги набљудуваат патниците. Важно е да не се прави дискриминација врз основа на впечатокот заснован на културното, религиозното, националното или етничкото потекло на патниците, нивниот род или другите фактори што влијаат на набљудување на децата и лицата што ги придружуваат. Но, треба посебно да се внимава на оние деца кои доаѓаат од т.н. „земји/региони што се склони кон барање азил“.

Голем дел на секоја проценка на искусниот граничен службеник се заснова на првиот впечаток, без разлика колку тоа да го прави на интуитивен начин. Секоја невообичаена ситуација на службениците треба да им го привлече вниманието и истата да предизвика втора линија (бран) на проверки (т.е. верификација на врската (поврзаноста) меѓу

детето и возрасниот, детална проверка на дополнителните документи, итн.)

Искусните гранични службеници бидејќи се привикнати да работат со деца на граничните премини, своето знаење можат да го искористат и да ги земат превид следните неколку прашања поврзани со наводната возраст или нивото на зрелост на детето.

Изглед на детето

- ♦ Срамежливост, екстраваганција, повлеченост или страв.
- ♦ Телесно однесување што е затворено, се обидува да изгледа што е можно помладо.
- ♦ Не прави контакт очи-в-очи, гледа во земја.
- ♦ Изгледа неповрзано со другите членови на групата.
- ♦ Облека: дали е сосема нова? Дали му е точна на детето или дали изгледа дека е позајмена? Дали тоа го очекуваш? Дали облеката ѝ прилега на ситуацијата?
- ♦ Се обидува да направи контакт со поглед кон друго лице што го игнорира.
- ♦ Дали личи на изгледот на возрасниот(ите) (ако возрасниот се претставува како родител), при што треба соодветно да се внимава на начелото на не-дискриминација и објективно спроведување на ова начело при правене на профилот.
- ♦ Треба детално да се набљудува интеракцијата (односот) меѓу детето и родителот(ите)/возрасните лица што го придружуваат детето.
- ♦ Дали детето е кротко/дали се чувствува пријатно со возрасните?
- ♦ Дали детето слободно зборува?
- ♦ Дали детето покажува какви и да било знаци на страв кон возрасниот(те)?

Дали е неопходно да се додава посебно внимание ако некое дете е во придружба само на едно возрастно лице или пак некое дете потекнува од земја од која доаѓаат бегалци или земја која поминува низ конфликт, или пак земја која е позната по сериозни прекршувања на човековите права.

Постои ретка можност кога бебињата што спијат да им биле дадени седативи со цел да ја поминат граничната контрола. Ако по одредено време (можеби во вториот ред контроли) детето сè уште не се разбуди, особено ако возрастното лице во придружба покажува знаци на нервоза, треба да се јави сомнеж.

Истата метода може да се искористи и кај многу мали деца кои знаат да зборуваат, кои што можеби заради ризик за лицето што ги придружува се под седативи. Тие можеби се премногу млади за да бидат соодветно подготвени (тренирани) што смеат, а што не смеат да кажат.

3.1.2. На самото место на прва линија на контрола

На параваните за пасошка контрола, граничните службеници треба да внимаваат на некои од следните дополнителни индикатори на изгледот:

Деца од предучилишна возраст (главно под 6 годишна возраст)

- Има ли нешто невообичаено за ситуацијата?
- Дали однесувањето на детето е соодветно со периодот на патувањето?
- Дали е детето мирно, отсутно, збунето, исплашено или вознемирено?
- Дали му е на детето пријатно со лицето што го придружува? Ако се плаши од формалните работи на

вршење пасошка контрола, дали стои во близина на лицето што го придружува?

- Дали детето гледа кон друг патник кој се обидува да го игнорира? (во таков случај таквиот патник треба подетално да се контролира, зашто тој може да игра улога на „придружник“ или *ескорт*)

Деца од училишна возраст (главно постари од 6 години)

- Има ли нешто невообичаено во ситуацијата?
- Дали е детето исплашено или иритирано?
- Дали е детето отсутно/оддалечено/мрмори или некохерентно зборува?
- Дали детето се однесува несоодветно потчинето?
- Дали детето гледа кон друг патник кој се обидува да го игнорира? (во таков случај таквиот патник треба подетално да се контролира, зашто тој може да игра улога на „придружник“ или *ескорт*)
- Дали детето изгледа дека можеби примило седативи?

Возрасните што ги придружуваат децата

- Ако се работи за родител, колку тој/таа личи на детето? Дали физичкиот изглед на родителот е во согласност со оној на детето? Дали постојат сличности во однесувањето, држењето (ставот), кај родителот на детето, или други особени на однесување што се слични?
- Дали возрасното лице се чини дека е загрижено, анксиозно или нервозно?
- Дали динамиката меѓу детето и лицето што го придружува се чини дека е во согласност со нивното културно потекло?

Граничните службеници исто така на детето можат да му постават и неколку неформални прашања, како на пр. како се вика, колку години има или околу некои други лични детали. Тие прашања треба да се прашаат на дискретен начин и истите треба да се скројат според возраста и нивото

на зрелост на детето, но истите можат да се искористат за споредба со личните податоци што се содржани во патните исправи.

Прашања што можат да му се постават на возрасното лице и кои што можат да упатуваат на индикации дека се работи за трговија со луѓе:

- ♦ Дали сте Вие родител(и)/старател(и)/правен(и) застапник на детево?
- ♦ Ако не, каде се тие и кој(а) сте Вие?
- ♦ Кога последен пат детето ги има видено своите родители?
- ♦ Има ли детето документи, од типот на исправи за идентификација или пасош?
- ♦ Каде патува (на која дестинација) детето и која и причината за патувањето?
- ♦ Кој го организираше патувањето?
- ♦ Кој плати за патувањето?
- ♦ Имате ли некоја фотографија од детето заедно со вас? (обично, родителите имаат фотографии од своите деца во мобилните телефони или паричниците).

3.1.3. Проверка на документи

Граничниот службеник треба да ја провери врската меѓу детето и возрасното лице. Во текот на проверката на документите важно е континуирано да се разговара со патниците, а во исто време да се набљудува нивното однесување (погоре веќе дадовме одредени предлози), и посебно да се следат реакциите на детето (на пр. работниот параван/кабина (пулт) каде што се врши пасошка контрола треба така да биде дизајниран секое дете што ќе се најде покрај него да може да биде видливо, на пр. преку обично огледало може да се види дали има присутно дете во долниот дел од кабината).

Покрај стандардните контроли (проверки), неопходно е да се обрне внимание на следното.

- ♦ Бројот на деца и бројот на исправи (пасоши, визи, итн.) Сосема нови патни исправи треба да се проверуваат подетално, особено ако се од земји каде што можеби биле издадени како резултат на измама или корупција (според достапните анализи на ризик).
- ♦ Дополнителните документи и патничките билети (распоредот на патувањето), со поставување кратки прашања за причината на патувањето (проверка на сообразноста на првичните изјави и факти со податоците во дополнителните документи што се даваат на увид). Кога патуваат со своите деца, вистинските (*bona fide*) возрасни лица што ги придружуваат главно ја избираат најдиректната рута до дестинацијата.
- ♦ Верификација на законската врска (поврзаност) меѓу детето и лицето што патува со него.
- ♦ Семејни групи каде има повеќе деца: датумите на раѓање и возраста(тите) на возрасните лица треба се проверат дали можеби се несоодветни.
- ♦ Државјанство на децата: на пр. ако едно дете е носител на пасош на ЕУ, тоа дете можеби зборува или барем разбира еден или повеќе европски јазици.
- ♦ Проверки на систематски начин, во Националниот шенгенски информациски систем (НСИС) и во полициските бази на податоци, во случаи кога деца со државјанство на ЕУ не патуваат со обата родители (за државјани од трети земји веќе постои ваков услов во Кодексот за шенгенските граници).

Ако постојат одредени индикации дека детето е изложено на ризик, граничните службеници треба да продолжат со второстепена (втора линија/бран) контрола.

3.2. Втора линија (второстепена) контрола

Втората линија/бран на контрола треба да се врши од страна на друго службено лице (ако е достапно) на кое што му е познат начинот на дејствување (оперирање) што го користат криумчарите и трговците со луѓе, како и најновите предупредувања (аларми) за вакви дејства.

Сите претходни активности треба повторно да се разгледаат, и по потреба, контролите да се повторат. Подолу се опишуваат неколку дополнителни проверки.

Според Кодексот за шенгенските граници, детето и лицето што го придружува детето ќе добијат писмена информација за причината (и постапката) за ваквиот тип на второстепена проверка, што се спроведува како стандардна постапка и постапка по случаен избор. Информацијата ќе биде достапна на сите јазици на Европската унија и на јазикот(ите) на земјата или земјите што се граничат со земјата-членка за која станува збор. Информацијата ќе содржи јазик што лицата го разбираат, или јазик што се претпоставува дека го разбираат, или истата ќе биде соопштена на друг ефикасен начин, и по потреба со помош на јазични толкувачи.

Во текот на второстепената контрола, мора особено да се внимава на реакциите на детето и патникот што го придружува детето.

3.2.1. Патување

Во случај на чувствителни летови (според анализа на ризикот), Системот за давање информации однапред за патници (AISP) веќе требал да биде активиран пред авионот да слета.

Покрај логичната проверка на различните етапи на патувањето, во одредени случаи проверката на списокот на патници и записот на имињата на патниците (PNR), ако тоа е дозволено според националните закони, може да помогне да се види дали има други патници што патуваат на истата резервација, т.е. лица што можат да ги изложат децата на ризик од сериозен криминал. Помагачот/„придружникот“ (escort) може да се идентификува меѓу останатите патници и истиот да се пресретне пред да замине од аеродромот. Отворените извори на податоци, како што е страницата <https://www.checkmytrip.com>, може да се искористат ако во земјата законодавството не дозволува користење на системот на PNR што го користат авиопревозниците.

Персоналот на авиопревозниците исто така може да биде корисен извор на информации. Екипажот на авионите честопати има можност да ги набљудува патниците во текот на летот во период од многу часови и може да забележи нешто што е невообичаено (на пр. каков е односот меѓу возрастното лице и детето што седи неколку реда подалеку, група луѓе каде децата и лицето што ги придружува јасно се гледа дека не се познаваат добро, фактот дека се облечени во нова облека што изгледа невообичаено, на облеката може сè уште да бидат прикачени и етикетите, итн.).

3.2.2. Документи и багаж

Се препорачува темелна верификација на патните и дополнителните документи (исправи), со можност да се стапи во контакт со конзуларните власти на земјата што ја издала патната исправа. Конзуларните власти не треба да се контактираат во случај кога детето доаѓа од земја од која доаѓаат бегалци или земја каде има вооружен конфликт или земја за која е познато дека во неа се случуваат сериозни прекршувања на човековите права и/или ако детето се

признае како потенцијален барател на азил, бидејќи преку таквиот контакт детето и неговото семејство можат да се изложат на натамошен ризик. Треба посебно да се внимава дали визите имаат последователни сериски броеви, особено ако тие броеви се поврзани со патници што не патуваат заедно.

Ако сè уште не е дел од постапката на првостепените (праволиниските) контроли, треба да се изврши пребарување на I-24/7 (Базите на податоци на ИНТЕРПОЛ), во согласност со националното законодавство.

Ако децата не патуваат со сопствен багаж, возрастното лице треба во неговиот багаж да носи облека, играчки, игри, што му припаѓаат на детето. Секое возрастно лице што го придружува детето, откако ќе биде прашано, треба да знае да наброи неколку работи што му припаѓаат на детето.

3.2.3. Интеракција со детето во текот на второстепените контроли

Кога се зборува со детето во текот на второстепените контроли, граничниот службеник треба да ја разгледа можноста во истиот момент да го одвои детето од возрастното лице што го придружува (на дискретен начин). Ако детето се чини дека е изложено на ризик, тоа ќе сака да ја објасни ситуацијата во отсуство на неговите потенцијални злоставувачи. Детето во секое време мора да биде информирано во врска со постапката што се спроведува.

Исто така, друг граничен службеник треба да оцени дали има одредени недоследности во врска со информациите, преку поставување на истите прашања на возрастното лице, посебно, и на неформален начин, а со цел да ги спореди

одговорите како на детето, така и на возрасното лице во придружба на детето.

Секогаш е препорачливо постапката да се случува со помош на двајца граничари, по можност од машки и женски род, и да се направат напори да се создаде што е можно понеформална и попријателска атмосфера. Секое дете што се чувствува безбедно и релативно порелаксирано може полесно да комуницира. Сите разлики што се јавуваат во изјавите може да претставуваат ризик, при што најважно е да се минимизира нивото на судир со соговорниците и да се има предвид дека секоја ситуација од ваков тип, детето и возрасниот може да ја оцени како формална постапка и стресно искуство (на пр. и детето и возрасниот можеби имале претходно негативно искуство со полицијата или безбедносните сили).

Кога се присутни по двајца гранични службеници тоа исто така е механизам на заштита против секое натамошно обвинение за заплашување (или друг несоодветен однос). Периодот додека детето е одвоено од возрасното лице што го придружува треба да биде релативно краток, неформалните разговори со нив треба да се прават само кога е тоа сосема неопходно и во согласност со важечките закони (Види дел 3.3.) Секој дијалог со детето треба да се направи без должно одлагање, во простории што се за тоа наменети или адаптирани, а се претпочита тоа да се прави заедно со стручни лица што се обучени за вакви задачи. По можност, истражителите треба да се од ист род со детето. Исто така треба да се контактираат и јазични толкувачи (преведувачи) да се гарантира постоење на разбирлив дијалог. Бројот на разговори (интервјуа), како и нивното времетраење, треба да се држат на минимум, а детето пак треба секогаш кога е можно, да се интервјуира од страна на истото лице.

Се предлага секоја причина за интеракција да биде објаснета и да се постават основните правила при вршење на разговорот: „ако не знаеш како да одговориш, не погодувај, нема точен или неточен одговор, само кажи ми дека нешто не знаеш.“ „Знаеш повеќе од мене што се случило.“ „Ако не сакаш да одговориш, во ред е да кажеш дека не сакаш.“ „Можеш да ме поправаш или да не се согласуваш со мене.“ „Ако некое прашање го повторам, тоа не значи дека она првото што ми го кажа, е погрешно.“ „Ако некое прашање е многу тешко, може подоцна да го одговориме.“ „Само кажи ми ја вистината.“

Главна, децата е дозволено да бидат во придружба во текот на интервјето, во соодветни околности, од страна на возрастна лице кое што тие ќе го изберат, но нивното барање треба да се одбие, ако на пр. постои сомнеж дека токму тоа возрастна лице има улога на олеснувач. Во случај кога постои сомнеж за кривично дело кое што вклучува дете, граничните службеници уште од самиот почеток мора да гарантираат дека сите интервјуа (разговори) со детето што е жртва или сведок на криминал се спроведуваат според важечките национални закони и истите можат да се искористат како докази (може да постои правило за добивање задолжително одобрение од обвинител или судија за спроведување на интервју (распит) во присуство на правен советник и/или претставник на органите за заштита на деца, итн.) Во спротивно, на граничните службеници им е дозволено само неформално да разговараат со детето.

Следуваат неколку препораки како да се комуницира со деца, при што треба да се земе предвид нивната возраст и зрелост, според изгледот:

Да се внимава на знаци на загриженост, како што се изразот на лицето, гестикацијата или јазикот на телото;

- ♦ Не очекувајте или не присилувајте никого веднаш да обелодени информации;
- ♦ Зборувајте со детето на пријателски начин и во пријателска атмосфера; бидете отворени, јасни и искрени, а по можност користете јазик што го разбира детето (или помош од страна на некој чиј мајчин јазик е јазикот на детето);
- ♦ Користете изрази што се соодветни на возраста и зрелоста на детето, изразувајте се преку јасни и едноставни изрази;
- ♦ Објаснете му на детето што се случува и зошто се вршат проверки околу неговите околности;
- ♦ Дадете му на детето информации околу неговиот статус, права и мерки на заштита.
- ♦ Убедливо соопштете му на детето дека вашата цел е неговата добросостојба, безбедност и заштита;
- ♦ Поставувајте недовршени прашања и посебни прашања (што, каде, кога, кој, зошто);
- ♦ Дајте му пауза на детето за да се напие вода, да оди во тоалет или кога е заморено и соодветно одговорете на сите посебни потреби и посебни барања упатени од страна на детето;
- ♦ Избегнувајте да правите претпоставки што всушност детето мисли;
- ♦ Проверете дали детето разбрало, прашајте го да ви објасни што всушност разбрало;
- ♦ Прашајте го детето дали има некои прашања и одговорете му на прашањата.
- ♦ Оценување на степенот на познавање на наводната земја на потекло.

Со цел да се утврди дали детето навистина е запознаено со околината во земјата на негово потекло, од која возрасното лице во придружба тврди дека детето потекнува, следните теми може да се земат предвид:

- ♦ Телевизиски програми, цртани филмови и музичари што се популарни кај младите во земјата на потекло (информациите може да се најдат на интернет);
- ♦ Основно познавање на местото на живеење (може да се користи апликацијата Google Earth Street View на интернет);
- ♦ Детали околу училиштето кое го посетувале, какви спортови практикувале и каков е ентериерот на нивниот дом.

Во секое време, одговорите на детето може вкрстено да се проверуваат со оние одговори што ги дава возрасното лице во придружба на детето или другите деца кои се присутни во истата група.

3.3. Просториите за транзит на патници и проверка на излезите (капии) на аеродромот

Најголем дел од коментарите што ги даваме во другите делови од ова поглавје исто така важат и во врска со контролите во транзитните простории и контролите што се прават на капиите на аеродромот, земајќи го предвид фактот дека во такви случаи скриените тимови во цивилна облека (т.е. гранични службеници во „цивилки“) можат подобро да го набљудуваат однесувањето на патниците.

Во транзитните простории каде што има метеж, исправите, картите за качување на авион и билетите, можат лесно да се заменат или да се разменат. Некои деца кои пристигнале со придружба многу брзо може да бидат напуштени. На аеродроми со голема фреквенција на патници и метеж, видеонадзорот (CCTV) е најважна алатка за да се увиди начинот на оперирање (дејствување).

3.4. Конечни одлуки и натамошно упатување

Сите одлуки мораат да се носат само според најдобриот интерес на детето и со почитување на начелото на *не-протерување (non-refoulement)*.

Дете може да се задржи само во мошне исклучиви ситуации, секогаш во согласност со важечкото национално законодавство, и да се задржи во најкус можен период, и како мерка на последен избор. Комитетот за правата на детето на ОН одлучи дека задржувањето (притворањето) на дете не може да се оправда поради причини поврзани со мигрантскиот статус на тоа дете¹². Во секој миг, и според околностите, ако постои разумен сомнеж дека детето е можеби изложено на опасност или на ризик, и дека можеби патува (е во процес на преселба) за да биде предмет на трговија со луѓе или инаку му треба заштита поради горенаведените индикатори/ знаци, механизмот за упатување и првичната истрага мораат веднаш да се спроведат, според важечкото национално законодавство, пред да се донесе каква и да било конечна одлука. Специјализираниот кадар (служба) за детска заштита треба да се повика за да интервенира на аеродромот со цел упатување на детето или првично сместување на детето; граничните службеници треба секогаш да ги имаат при рака информациите за контакт на овие служби.

Општо правило на граничните премини е правилото дека децата не треба да се разделуваат (одвојуваат) од своите родители (или роднини што ги придружуваат) освен во случаи кога постои разумен сомнеж дека детето кога е со

---

¹² UNCRC, Општ коментар бр. 6 (2005) за третманот на деца без придружба и деца разделени од своите родители што се наоѓаат надвор од земјата од која потекнуваат, став 61.

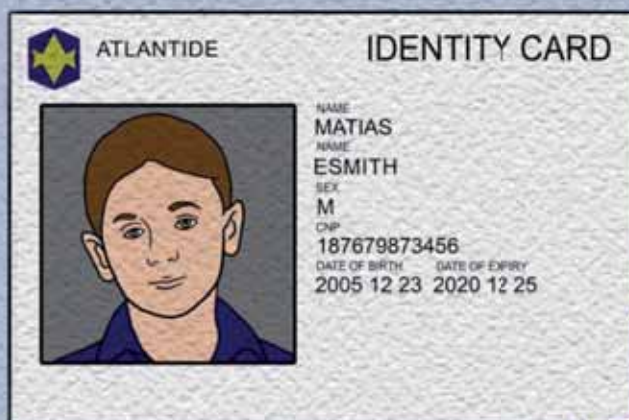
нив, е изложено на ризик. Органите за заштита на деца ќе бидат во можност целосно да го потврдат таквото сомневање и да го преземат случајот.

Не заборавајте го следното:

- ♦ Обидете се да внимавате, откако ќе го активирате механизмот за заштита на детето или НМУ и откако вистински ќе го предадете детето на службите, периодот на време да биде што е можно пократок. Кога таквата цел ја имате на ум, внимавајте и осигурете се дека добро ги познавате имињата на лицето(ата) за контакт од системот за заштита на деца или од националниот механизам за упатување, како и нивните телефони.
- ♦ По можност, организирајте средба за координација во врска со заштита на деца или со НМУ со цел да дискутирате за тоа како да ги решавате ситуациите кога децата пристигнуваат доцна навечер, рано наутро или во тек на празници или викенди.
- ♦ Гарантирајте им на децата пристап до основни услуги (храна, вода, тоалет, медицинска помош, итн.) и, по можност, нешто за да се забавуваат (рекреираат) во текот на периодот додека чекаат.
- ♦ Постојано информирајте ги децата за работите што се случуваат и она што треба да се случи.

Граничните службеници треба да бидат запознаени со постапките што ги вршат авиопревозниците кога превезуваат деца кои патуваат со придружба и деца разделени од родителите.

4. Деца кои патуваат без придружба

4.1. Кога детето приоѓа кон првата контролна точка или прв бран на контрола

4.1.1. Сцената пред контролната точка: има ли нешто што е невообичаено?

При набљудување на однесувањето на децата без придружба можеби треба да се земат предвид оние параметри што се слични на однесувањето што се очекува од деца кои пристигнуваат со придружба и деца разделени од своите родители. Корисно е да се набљудува однесувањето на луѓето кога тие не се свесни дека некој ги набљудува. Распоредување службеници во цивилна облека на поголемите аеродроми, секој пат е нешто што треба да се земе предвид.

Граничните службеници кога ги набљудуваат луѓето, не треба да прават претпоставки или да имаат предрасуди. При набљудување на децата, важно е да не се прави дискриминација заснована врз културното, религиозното, етничкото потекло, родот, државјанството или други фактори.

Секоја проценка најмногу се заснова на првиот впечаток, без разлика колку истата искусниот граничен службеник ја прави според интуиција. Секоја необична ситуација треба да им го привлече вниманието на службениците и да предизвика натамошни второстепени (второлиниски) активности (на пр. темелна контрола на дополнителните и патните документи, дискретно набљудување, истражување на динамиката на врската (односот) со лицето што го чека детето, итн.)

Искусните гранични службеници што се навикнати да работат со деца кои ја преминуваат границата, своето знаење можат да го искористат ако ги земат предвид следните

неколку точки во врска со возраста и нивото на зрелост на детето.

4.1.2. На самото место на првата линија на контрола (првостепена контрола)

На самото место на контролните точки/параваните/кабините, граничните службеници може да внимаваат на некои од следните дополнителни индикатори поврзани со изгледот на детето.

- ♦ Има ли нешто што е необично за ситуацијата што ја гледате?
- ♦ Дали однесувањето на детето е во согласност со траењето на патувањето или летот од којшто пристигнува?
- ♦ Дали е детето мирно, отсутно, оддалечено, некохерентно, исплашено или вознемирено?
- ♦ Дали детето гледа во правец на друг патник? (Во таков случај другиот патник треба потемелно да се провери, зашто тој/таа може да игра улога на „придружник“ или „ескорт“.)

4.1.3. Проверка на документи (исправи)

Несомнено, јазичната бариера претставува проблем, но може да се размени збор-два со детето, на пријателски начин, за должно да се земе предвид возраста и зрелоста на детето. Можни прашања во вакви случаи се прашања за тоа кој го чека детето во просториите за дојдовни летови, надвор од безбедносниот периметар, дали детето често патува, каде се родителите на детето и кој го однел детето на аеродромот во земјата на потекло.

Покрај стандардните верификации, неопходно е да се обрне внимание на следното:

- ♦ Документи што се даваат на увид (пасоши, визи, дополнителни документи, итн.) Оние патни исправи што се сосема нови треба потемелно да се проверуваат, особени ако се од земја каде што можеби се издаваат преку измама или корупција (според анализата на ризикот).
- ♦ Има одреден број конзулати што издаваат визи за деца со името на лицето што ги придружува, во колоната за коментари на визата (на пр. британските конзулати); детето може да има и некои постари визи во пасошот со името на лицето што ги чека надвор, во просториите за пристигнување.
- ♦ Проверка на дополнителните документи и авиобилетите (распоредот на летање), преку поставување кратки прашања за причината за патувањето.
- ♦ Според Кодексот за шенгенските граници, потребно е да се направи проверка во базата NSIS и полициските бази на податоци (за државјани на трети земји веќе постои услов што го одредува овој Кодекс), и ако постои на локално ниво, проверка на системот за тревога за грабнати деца.

Се препорачува да се побара од службениците што работат на втората линија (бран) на контроли да го идентификуваат и кратко да поразговараат со секое лице што чека пристигнување на дете (види дел 5.2.1).

Ако постојат какви и да било индикации дека детето можеби е изложено на ризик, граничните службеници треба да постапат со второлиниските (второстепените) контроли.

4.2. Втора линија на контроли

Втората линија на контроли треба да се прават од друг службеник (ако постои) што ги познава начините на дејствување што ги користат криумчарите и трговците

со луѓе, како и најновите предупредувања (тревоги) за криминал.

Сите претходно споменати активности треба повторно да се разгледаат и контролите, по потреба, да се повторат.

Проверки на документите и патните билети, детална проверка на различните рути на патувањето, проблемите околу транзитните простории и техниките што се препорачуваат за интеракција со деца, во основа се исти како и за деца кои патуваат со придружба или деца одделени од своите родители.

Според Кодексот за шенгенските граници, детето мора да прими информација во писмена форма за причината (и постапката) за второлиниската (второстепената) контрола, што се спроведува како стандардна или постапка по случаен избор. Таквата информација ќе биде достапна на официјалните јазици на сите земји членки на ЕУ и на јазиците на земјите што се граничат со земјата членка за која станува збор. Во информацијата ќе се користи јазик што детето го разбира, или изрази за кои може разумно да се смета дека детето ги разбира, или пак информацијата ќе биде соопштена на друг делотворен начин, преку користење јазични толкувачи, ако за тоа постои потреба.

4.2.1. Лицето што го чека пристигнувањето на детето

Важен фактор може да биде можното присуство на лице што го чека детето да пристигне. Првиот приоритет на службеникот што ја врши второстепената контрола е да идентификува и на кратко да поразговара со таквото лице, но таквата проверка може да се случи само откако ќе се дознае ситуацијата од приложените документи, кадарот што работи кај авиопревозникот и детето. Подоцна мора да се провери

каков исказ ќе даде лицето што го чека пристигнувањето на детето.

Препорачливо е службениците во цивилна облека да ги следат од далечина од неколку метри, другите службеници што го придружуваат детето во правец на чекалните, со цел да гарантираат дека лицето што го чека детето ќе се појави. Трговецот со луѓе може да се скрие ако види дека граничен службеник во униформа се приближува со детето.

Лицето што го чека детето надвор од просториите за дојдовни летови треба да биде информирано за темелната проверка што се спроведува како стандардна постапка и постапка по случаен избор, при што внимателно ќе се набљудува реакцијата на таквото лице.

Ако детето патува со сопствен багаж, возрасното лице можеби, повеќе или помалку, ќе биде запознаено што се наоѓа во багажот на детето, особено ако детето е на многу мала возраст. Возрасното лице треба да знае да наброи неколку работи во багажот откако ќе биде прашано.

Службеното лице мора да биде целосно задоволно од исказите околу легитимноста на причината за патување на детето и дека добиените објасненија се вистинити.

Секое барање за азил во текот на постапките за идентификација и контрола, без разлика дали е упатено од самото дете или од страна на лицето што го пречекува детето, а во негово име, не треба да му оневозможат или да го одвратат вниманието на службеното лице да ги прибере сите потребни докази и да ја следи редовната постапка.

4.3. Конечни одлуки и натамошно упатување

Сите одлуки мораат да се носат само според најдобриот интерес на детето и со почитување на начелото на *не-протерување* (non-refoulement).

Дете може да се задржи само во мошне исклучителни ситуации, секогаш во согласност со важечкото национално законодавство, и во најкраток можен период, и како мерка на последен избор. Комитетот за правата на детето на ОН одлучи дека задржувањето (притворањето) на дете не може да се оправда поради причини поврзани со мигрантскиот статус на тоа дете¹³. Во секој миг, и според околностите, ако постои разумен сомнеж дека детето е можеби изложено на опасност или на ризик, и дека можеби патува (во процес на преселба е) за да биде предмет на трговија со луѓе или инаку му треба заштита поради горенаведените индикатори/знаци, механизмот за упатување и првичната истрага мораат веднаш да се спроведат, во согласност со важечкото национално законодавство, и пред да се донесе каква и да било конечна одлука. Специјализираниот кадар (служба) за детска заштита треба да се повика за да интервенира на аеродромот со цел упатување на детето или првично сместување на детето; граничните службеници треба секогаш да ги имаат при рака информациите за контакт на овие служби.

Општо правило на граничните премини е правилото дека децата не треба да се разделуваат (одвојуваат) од своите родители (или роднини што ги придружуваат) освен во случаи кога постои разумен сомнеж дека детето кога е со

¹³ UNCRC, Општ коментар бр. 6 (2005) за третманот на деца без придружба и деца разделени од своите родители што се наоѓаат надвор од земјата од која потекнуваат, став б1.

нив е изложено на ризик. Органите за заштита на деца ќе бидат во можност целосно да го потврдат таквото сомневање и да го преземат случајот.

Не заборавајте го следното:

- ♦ Откога ќе го активирате механизмот за заштита на детето или НМУ и откако вистински ќе го предадете детето на службите, обидете се да внимавате, периодот на време одвоено за оваа постапка да биде што е можно пократок. Кога таквата цел ја имате на ум, внимавајте и осигурете се дека добро ги познавате имињата на лицето(ата) за контакт од системот за заштита на деца или од националниот механизам за упатување, како и нивните телефони.
- ♦ По можност, организирајте средба за координација во врска со заштита на деца или со НМУ со цел да дискутирате за тоа како да ги решавате ситуациите кога децата пристигаат доцна навечер, рано наутро или во тек на празници или викенди.
- ♦ Гарантирајте им на децата пристап до основни услуги (храна, вода, тоалет, медицинска помош, итн.) и, по можност, нешто за да се забавуваат (рекреираат) во текот на периодот додека чекаат.
- ♦ Стално информирајте ги децата за работите што се случуваат и она што треба да се случи.

Граничните службеници треба да се запознаени со постапките што ги вршат авиопревозниците кога превезуваат деца кои патуваат без придружба.

5. Дополнителни информации

5.1. Прибирање податоци

Податоците што се соодветно прибрани означуваат дека активностите на терен се спроведуваат на соодветен начин. Бидејќи мал број податоци се достапни на ниво на Европската унија за деца кои ги преминуваат нејзините надворешни граници, ако се подобри прибирањето на податоци ќе се идентификуваат подобри практики и ќе се спасат голем број жртви.

Граничните службеници можат да одиграат клучна улога при откривање на криминал поврзан со деца. Успехот во поврзани истраги зависи од одговорот и дејствата на граничните службеници кои што се првите што можат да воочат дека нешто не е во ред или дека нешто недостасува. Мора да се обезбедат гаранции дека секоја информација што може да биде релевантна, брзо ќе се препрати до соодветните органи, со цел веднаш да следува реакција. Трговците со луѓе ретко оперираат сами и честопати ги менуваат влезните точки (премините) со цел да го намалат ризикот да бидат пресретнати; затоа само со едно сеопфатно прибирање на податоци може да се помогне откривањето на сличните начини на оперирање и да се споделат најдобрите практики за откривање на ваков тип криминал. Регрутацијата, транспортот и експлоатацијата при трговија и криумчарење на луѓе бара високо ниво на групна организација. Затоа, граничните службеници треба да се фокусираат да пронајдат цела низа меѓусебно поврзани кривични дела.¹⁴

---

¹⁴ Interpol Годишен извештај за криминал поврзан со трговија со луѓе за 2008 г.

5.2. Заштита на податоци

Граничните службеници мораат целосно да ги почитуваат сите важечки правила за заштита на податоците при прибележување, обработка и пренесување на податоци за деца. Прописите за заштита на податоците мораат да се почитуваат.

Во исто време, граничните службеници мораат соодветно да внимаваат при прибележување, обработка и пренос на податоци поврзани со деца. Важат прописите за заштита на податоците и истите мораат да се применуваат. Како општо правило важи правилото дека граничните службеници сите посебни информации што се поврзани со детето треба да ги препратат назад во земјата на потекло на детето, или на секој друг орган на земјата на потекло што се наоѓа во земјата на пристигнување (на пр. конзуларните претставништва).

Во случај на потреба, лицата што можеби го чекаат пристигнувањето на детето и возрасните лица надвор од просториите за пристигнување, треба да се идентификуваат (исто така види глава 5, гел 5.2.1).

5.3. Конзуларни претставништва на трети земји

Контактните информации на делегациите на трети земји треба да се познаваат со цел да постои можност за брза верификација на дополнителните и патните документи, но само кога контактот со нив не го изложува детето на дополнителен ризик (на пр. ако детето изјави каква и да било намера дека ќе бара азил).

Патниците (возрасните лица) што патуваат во придружба на детето или лицата што го чекаат пристигнувањето на детето можат да се контактираат со помош на лице говорител на мајчиниот јазик на детето или со помош на јазичен толкувач со цел подобро да им ја соопштат на соодветните органи, својата положба.

5.4. Постапки кај авиопревозниците за работа со деца кои патуваат без придружба.

Возрасните граници што авиопревозниците главно ги користат при дефинирање на дете како малолетник што патува без придружба се однесуваат на деца меѓу 5 и 11 годишна возраст (некогаш и до 15 г.) Информациите за постапките што авиопревозниците ги користат главно можат лесно да се најдат на нивните интернет страници.

Локалните службеници треба да ги анализираат различните постапки и да ги идентификуваат можните слабости во постапките поврзани со деца кои ќе се најдат на нивните аеродроми.

6. Заштита и национални механизми за упатување

Како што се одредува во дел 2.9, НМУ е систем поставен на национално ниво, подготвен со цел да ја гарантира заштитата на ранливите лица, како и нивните права, преку координиран одговор. Организацијата на системот на НМУ се разликува во согласност со националните специфики и според случаите.

На пр., земјите-членки имаат обврска според правото на ЕУ да формираат на национално ниво механизам за упатување на жртвите на трговија со луѓе.¹⁵ Во некои земји, граничните службеници мораат да одговорат на случаи со деца според посебна збирка на стандардни постапки што можат лесно да се активираат. Во други земји пак, одговорот во случаи со деца не е толку јасно дефиниран, па така граничната служба може да се најде во позиција да постапува според сопствени *ad-hoc* постапки за упатување.

Европската унија исто така ги обврзува своите членки да формираат механизми за упатување на национално ниво со цел справување со случаи на грабнување на деца. Европската комисија објави насоки¹⁶ и на земјите-членки им понуди поддршка¹⁷ да воведат системи за предупредување (тревога) за грабнати деца кои што имаат прекугранична

---

¹⁵ Види член 11(4) од Директивата 2011/36/ЕУ на Европскиот парламент и на Советот, каде се одредува дека „Земјите-членки ќе ги преземат неопходните мерки со цел да формираат соодветни механизми што се насочени на раното откривање, помош и поддршка на жртвите, во соработка со соодветните организации за поддршка“

¹⁶ SEC(2008) 2912 final —Најдобра пракса за објавување предупредување за прекугранично грабнување деца: http://ec.europa.eu/justice/funding/rights/call_10014/ramc_ag_annex_5_2008_en.pdf

¹⁷ На пр. Бугарија, Кипар, Полска, Словачка, Шпанија и на Велика Британија се пријавија за ваква можност.

интероперабилност. Советот на ЕУ¹⁸ исто така ги покани земјите-членки да формираат ваков тип на механизми и да ги потпишат потребните договори за соработка. Тука треба да се истакне фактот дека разликите што се јавуваат во националните системи не обезбедуваат униформна (еднаква) постапка на ниво на Европската Унија. До денешен ден, сите земји-членки немаат развиено вакви механизми. Меѓутоа, вакви механизми се неопходни со цел да се гарантира брз и координиран одговор при грабнување деца, преку вклучување на сите битни актери, заедно со граничните службеници.

Националните органи се главните актери при формирање на НМУ и за гарантирање на прекуграничната и меѓусекторската соработка. Затоа, граничните службеници може да одиграат важна улога и да се заложат пред националните органи на управата да се формираат вакви механизми, во оние земји каде тие не постојат.

Fronetx препорачува формирање на лесен систем за активирање на постапка за натамошно упатување на случаи со деца. Секој механизам за упатување што вклучува деца треба да ги земе предвид следните начела:

- ♦ Заштита на правата на детето треба да се врвен приоритет при спроведување на сите мерки, преку целосно почитување на она што е во најдобар интерес за детето.
- ♦ Секој ефикасен систем треба да има што е можно погенерален опфат, со цел преку него брзо да се одговори на различните форми на злоупотреби, искористување (експлоатација) и трговија со луѓе. Треба да бидат достапни цела низа специјализирани услуги со цел соодветно да се задоволат посебните потреби на поединецот.

---

¹⁸ Заклучоци на Советот од 11 ноември 2008 г. <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2014612%202008%20REV%202>

- Треба да се спроведува пристап на мултидисциплинарност и вклучување на сите сектори. Интегрираните системи за заштита на деца се најефикасни. Затоа, треба да се вклучат сите релевантни и специјализирани актери од владиниот и невладиниот (граѓанскиот) сектор.
- Договорите што ќе се потпишуваат помеѓу различните субјекти треба да бидат доволно флексибилни со цел да се справат со сите сложени постапки на натамошно упатување и истите да одговорат на различните потреби на децата што ќе се најдат во различни ситуации. Сите партнери мора да бидат ангажирани во своите улоги и должности, а основното начело на остварување соработка мора внимателно и детално да се дефинира во рамките на механизмот.
- Мора да се обезбеди и да се олесни пристапот до услуги за поддршка и заштита.
- Во основата на секој ефикасен механизам за упатување лежи транспарентноста и јасната поделба на должностите.
- Процесот може да се олесни ако истиот се надгради врз веќе постоечките механизми со цел да се зајакне чувството на локално самоуправање со механизмот. Цел треба да биде одржливоста на механизмот.
- Механизмот треба редовно да се преиспитува и да се надградува со цел да се гарантира ефикасна и ефективна заштита на децата. Треба да се бара синергија (компатибилност) со другите релевантни системи за упатување.

Секој граничен службеник треба секогаш да му биде при рака следното, ако истото постои:

- Детали за контакт на т.н. „мора да се јавиш“ услуги: 24/7 услуги за поддршка на деца и други итни служби за поддршка;
- Сеопфатен список, со детали за контакт, на сите достапни услуги (служби) за заштита и програми (здравствена

заштита, поддршка за ментално здравје, правна помош, логистичка поддршка, итн.) без разлика дали ги обезбедуваат државни служби, граѓански организации, меѓународните организации или НВО.

На крајот, од битно значење за граничните службеници е да посетуваат обука за справување (работа) со ранливи лица, со посебен акцент на работа со ранливи деца.

7. Терминологија

- APIS** Напреден систем со информации за патници
- I-24/7** Систем за проверка во ИНТЕРПОЛ
- ILO** Меѓународна организација за труд
- IOM** Меѓународна организација за миграција
- HBO** Невладина организација
- HMY** Национален механизам за упатување
- NSIS** Национален шенгенски информациски систем
- PNR** Запис на име на патник
- UNCRC** Конвенција за правата на детето на Обединетите нации (1990)
- UNCRSR** Конвенција за статусот на бегалците на Обединетите нации (1951)
- UNODC** Канцеларија за дрога и криминал на Обединетите нации
- UAM** Малолетник без придружба

Plac Europejski 6
00-844 Warsaw, Poland
T +48 22 205 95 00
F +48 22 205 95 01

frontex@frontex.europa.eu
www.frontex.europa.eu

Publications Office